

PROBLEMATIKA PORUCH NÁPRAV KOLEJOVÝCH VOZIDEL

PROBLEMS OF AXLE DEFECTS OF ROLLING STOCK

Bohumil CULEK¹, Eva SCHMIDOVÁ², Michal SCHMID³

Abstrakt

Článek se zabývá poruchami náprav, které mohou v provozu vést k úplnému lomu náprav. Pozornost je věnována lisovanému spoji kolo–náprava, který je častým zdrojem iniciace trhlin náprav, které pak vedou k jejich únavovému lomu.

Klíčová slova

nápravy kolejových vozidel, lisovaný spoj, lomy náprav

Abstract

The article deals with axle failures which can lead to complete axle fractures in operation. Attention is paid to the pressed wheel–axle joint which is a frequent source of initiation of a crack leading to fatigue fracture of the axle.

Keywords

axles of rolling stock, pressed joint, fractures of axles

1 ÚVOD

Bezpečnost provozu kolejových vozidel je v současnosti do velké míry limitována reálným technickým stavem náprav. V provozu bohužel dochází často k podstatnému zvýšení zatěžení kolejových vozidel, než pro které byla tato vozidla dimenzována. Výsledkem mimo jiné je to, že v provozu narůstá počet indikací povrchových únavových trhlin náprav a množí se i výskyt úplných lomů náprav. Riziko lomů náprav zvyšuje i skutečnost, že vady jsou převážně v oblastech mimo dosah defektoskopických kontrol prováděných podle současných předpisů pro údržbu náprav. Reálně se vyskytující trhliny i lomy náprav jsou z pohledu pevnostních návrhů, tak i z pohledu údržby mimo normativně vyšetřovaná místa na nápravách. Při současných výpočtových postupech není uvažována problematika vlivu stavu nalisovaného spoje kola na nápravy po přelisování a nejsou uvažovány torzní kmity, které oba tyto faktory mohou životnost náprav významně ovlivnit. Je tedy na místě (a také na čase) přispět k řešení tohoto problému, což je i cílem tohoto příspěvku.

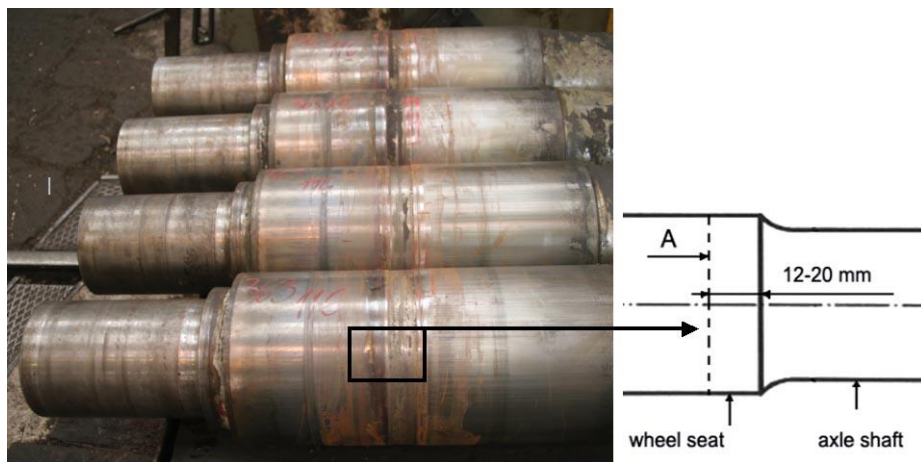
¹ **prof. Ing. Bohumil Culek, CSc.**, University of Pardubice, Faculty of Transport Engineering / Univerzita Pardubice, Dopravní fakulta Jana Pernera. Katedra dopravních prostředků a diagnostiky, Studentská 95, 532 10 Pardubice. Tel.: +420 466 038 167, e-mail: bohumil.culek@upce.cz

² **prof. Ing. Eva Schmidová, Ph.D.**, University of Pardubice, Faculty of Transport Engineering / Univerzita Pardubice, Dopravní fakulta Jana Pernera. Výukové a výzkumné centrum v dopravě, Doubravice 41, 533 53 Pardubice. Tel.: +420 466 038 507, e-mail: eva.schmidova@upce.cz

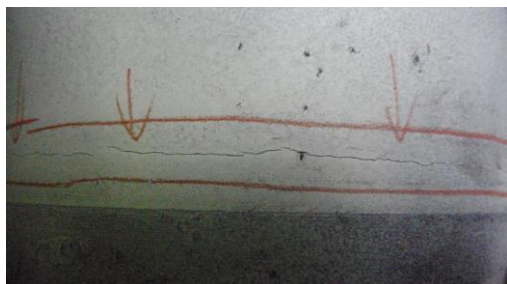
³ **Ing. Michal Schmid**, ČVUT Praha, Fakulta strojní. Ústav mechaniky, Technická 4, 166 07 Praha 6. Tel.: +420 224 352 587, e-mail: michal.schmid@fs.cvut.cz

2 POPIS PORUCH NÁPRAV

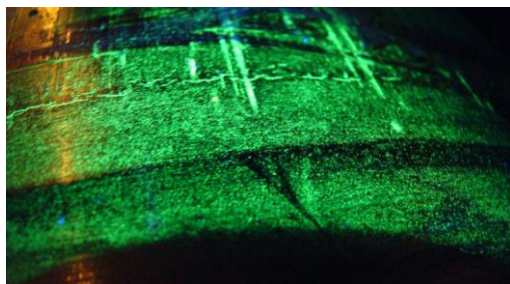
Nápravy dvojkolí kolejových vozidel jsou dimenzovány podle ČSN EN 13103+A2 [1], ČSN EN 13104+A2 [2] a ČSN EN 13261+A1 [3], kde je bezpečnost proti únavovému poškození limitována použitou jakostí oceli, typem nápravy a předepsaným postupem údržby náprav během provozu. Zavedené postupy určují kritická místa pro stanovení meze únavy, a tomu odpovídající limitní součinitele bezpečnosti plných i dutých náprav. Tyto postupy ale nerespektují výše zmíněné jevy (torzní kmitání dvojkolí, vliv přelísování, zvýšené dynamické namáhání), ke kterým dochází v průběhu provozu a údržby náprav. Výsledkem pak jsou poruchy v oblasti sedel náprav, jak je patrné z následujících obr. 1, 2, 3, 4 [4].

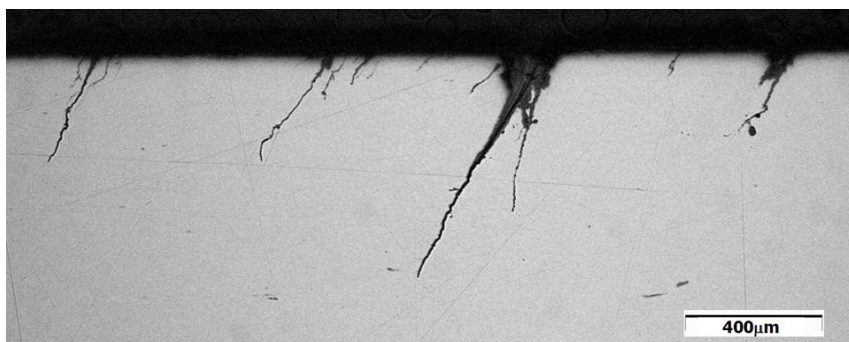
Obr. 1 Lokalizace poruchy sedel náprav

Obr. 2 Iniciační trhlinka po obvodu sedla nápravy

Obr. 3 Iniciační trhlinka pod UV světlem

Obr. 4 Vznik trhlin v korozních důlcích na povrchu sedla nápravy

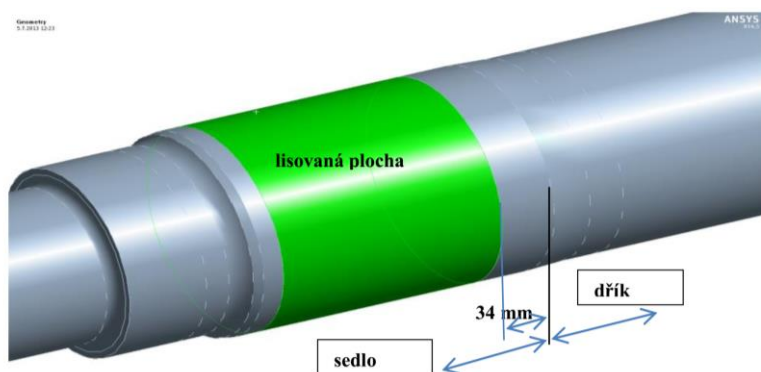

Obr. 5 Příklad úplného lomu v místě sedla nápravy

K uvedeným obrázkům je třeba doplnit, že hlavní příčinou lomu nápravy bylo nesprávné provedení nalisování kola na nápravu. Došlo ke ztrátě lisovacího tlaku v kritickém pásmu sedla nápravy a to vedlo ke koroznímu poškození. Zároveň se změnil stav napjatosti nápravy, kdy v korozí poškozeném místě došlo k nezanedbatelnému nárůstu napětí. To v kombinaci s vrubovým účinkem důlkové koroze (snížení meze únavy) vedlo k poklesu dynamické pevnosti nápravy v tomto místě.

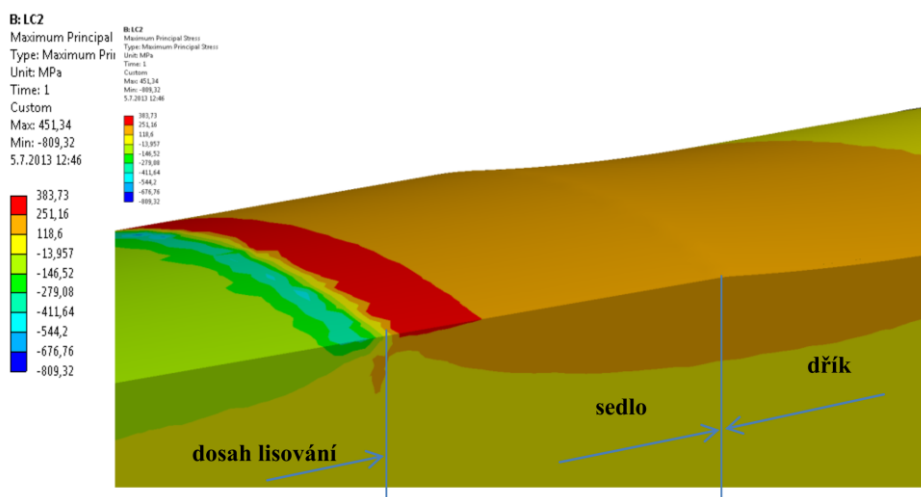
3 PEVNOSTNÍ ANALÝZA NALISOVANÉHO SPOJE KOLA NA NÁPRAVĚ

V souladu s normovým postupem pro pevnostní výpočet náprav je zjednodušený model kritického místa sedla nápravy v kontaktu s nábojem kola při předpokládané ztrátě lisovacího tlaku v šířce cca 30–40 mm (vzdálenost vzniku trhliny od hrany sedla) zobrazen schematicky na obr. 6.

Obr. 6 Zjednodušený model nalisování při nekvalitním lisovaném spoji

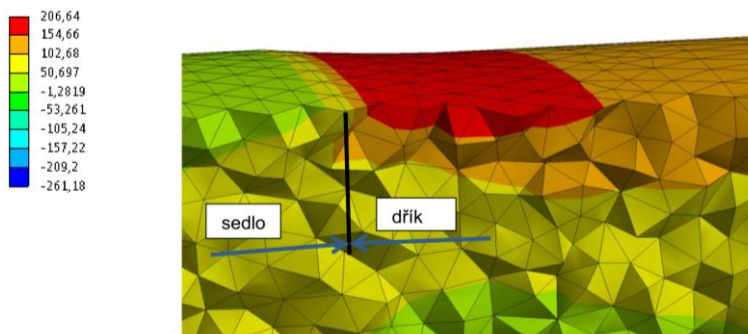
Na dalším obr. 7 je zobrazen průběh vypočítaných hlavních napětí v kritickém místě sedla nápravy.

Obr. 7 Napětí v kritickém místě sedla nápravy při nekvalitním lisovaném spoji

Z vypočítaných napětí je zřejmý negativní vliv špatného nalisování, které se projevuje v skokové změně napětí v kritickém místě sedla nápravy, zeslabeném důlkovou korozí.

Pro porovnání je na obr. 8 uveden průběh vypočítaných napětí v přechodu sedlo-dřík nápravy při kvalitním lisovaném spoji, bez koroze v kritickém místě sedla.

Obr. 8 Napětí v kritickém místě sedla nápravy při kvalitním lisovaném spoji

Patrné rozdíly ve vypočítaných napětích u porovnávaných případů lisovaných spojů dokládají prvotní příčinu poruch náprav v daném místě. Problém je o to závažnější, že trhliny, které v tomto místě vznikají, jsou bez slisování kola běžnými diagnostickými postupy používanými v údržbě nezjistitelné.

4 ZÁVĚR

V současné době bylo ve spolupráci Dopravní fakulty Jana Pernera, Univerzity Pardubice a VÚKV a.s. Praha zahájeno řešení tohoto problému. Řešení bude zaměřeno na:

- výpočet zbytkové životnosti náprav kolejových vozidel,
- stanovení v provozu přípustného poškození náprav,
- změny předpisů směrem k dimenzování náprav,
- způsob a kontrolu lisování kol na nápravy,
- diagnostiku trhlín sedla nápravy bez slisování kola,
- konkrétní návrhy opatření pro prevenci havarijních stavů.

Řešení je podporováno projektem TAČR EPSILON č. TH02010542 „Eliminace provozních poruch náprav kolejových vozidel“.

Literatura

- [1] ČSN EN 13103+A2:2013. *Železniční aplikace – Dvojkolí a podvozky – Nápravy běžných dvojkolí – Metoda návrhu*. Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2013.
- [2] ČSN EN 13104+A2:2013. *Železniční aplikace – Dvojkolí a podvozky – Nápravy hnacích dvojkolí – Metoda návrhu*. Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2013.
- [3] ČSN EN 13261+A1:2011. *Železniční aplikace – Dvojkolí a podvozky – Nápravy – Požadavky na výrobek*. Úřad pro technickou normalizaci, metrologii a státní zkušebnictví, 2011.
- [4] Schmidová, E., Schmid, M., Tomek, P., Středová, D. *Rozbor zlomené hnací nápravy vozidla ř. 810*. Výzkumná zpráva KMMČS – ASI 69/2013.